

Unesco by med kongelig anbefaling

Byen Christiansfeld ble grunnlagt i 1773, og har siden 2015 som den eneste byen i Danmark, stått oppført på Unescos verdensarvsliste. Grunnleggelsen ble et resultat av at Kong Christian VII og hans livlege Struense besøkte byen Zeist i Nederland under en rundreise i Europa noen år tidligere.

De ble svært begeistret over måten brødremenigheten Herrnhuterne drev den lille byen på, og spesielt deres evner som håndverkere og handelsmenn, samt deres puritanske protestantiske troslære.

Kongen inviterte derfor menigheten med Lorenz Pretorius i spissen til å etablere en lignende by i et område han hadde syd for Kolding. Der har byen periodevis ligget på dansk eller tysk side av grensen som en følge av skiftende kriger og fredsavtaler frem til 1920, da Sønderjylland ble gjenforent med Danmark etter en folkeavstemming.

– De fleste av Christiansfelds hus er bygget i perioden fra grunnleggelsen og frem mot 1800, forteller Christiansfelds sentrets leder Birgitte Lamp om byens fremvekst.

Hun beretter at besøkstallet på senteret har økt fra ca. 8.000

Kongens Kælder: God stemning i "Kongens Kælder" etter at Stjerneskudd-smørbrødene ble servert.

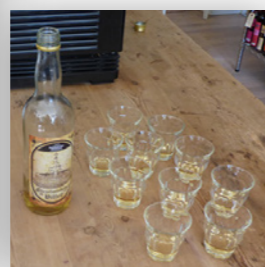
pr. år i 2014 til ca. 40.000 i 2015, og hun tror at årsaken er at Christiansfeld sannsynlig er den best bevarte brødremenighetsbyen i verden.

– Denne økningen har bydd på utfordringer i form av å kunne tilby P-plass til alle besøkende, fortsetter Lamp der hun viser vei rundt i byen.

Bystyret vurderer derfor å anlegge parkeringsplasser utenfor sentrum, slik at også bobilturister kan få lettere tilgang til byen får vi vite.

– Vi ble tatt opp på Unescos søkerliste i 1993, forteller Lamp, - og byen fikk verdensarvstatus først etter 22 år, så det ble en lang prosess, påpeker hun. En av årsakene var at innbyggerne måtte få innsikt i hvilke forpliktelser statusen ville innebære både for byen og beboerne.

På en plakett til Pige kostskolen angis det at Camilla Collett (Henrik Wergelands søster) gikk på skole der. Dette må innebære at i alle fall faren var begeistret for herrnhuternes levesett i og med at hun var elev der fra hun var 14 til 16 år, resoneres det mens vi beskuer plaketten.

Smaksprøve: Smaksprøver på Christiansfeld Bitter blir servert i et av Honningkagehusene. Her finnes honningkaker i mange alternative forpakninger.

Tegllhus: Husene i Christiansfeld ble utformet etter strikte prinsipper: De skulle bygges av gul Flensborgsten og røde taksten, slik som dette i Lindegade.

Gudsageren: Den eldste delen av gravplassen "Gudsageren" hvor stenplatene har fått lov til å forvitne gjennom årene.

Undertegnede fremholder derimot den norske forfatteren og filosofen Tore Stubberuds kommentarer om at opplysningsmannen og presten Jacob Nicolai Wilse var meget kritisk til herrnhuternes religionstolkning, og deres måte å stigmatisere annerledes tenkende på. Wilse som kunne observere de i sin tid oppfattet dem som kontroversielle på flere måter, påpeker Stubberud som har skrevet en biografi om Wilse.

Kirken: I Kirken eller Salhuset finnes det største kirkerommet i Danmark uten bærende søyler, hvor det er plass til 1.000 mennesker på de nøysomme benkene. For øvrig et av de få byggene i byen med sort taksten.

– Mulig det var slik tidligere, parerer Lamp, - men nå betraktes menigheten som likeverdige med alle i den danske kirke, innen hun fortsetter orienteringen om byen hun er satt til å forvalte historien for mens vi spaserer langs hovedgaten mot den karakteristiske gravplassen "Gudsageren".

Opprinnelig var ingen gravsteder merket med navn, men kun et nummer på stenplatene for å kunne identifisere den

Nørregade: Det er i alle fall fri sikt gjennom Nørregade i motsatt retning av byggmesterens gamle hus. Bemerk de nyplantede lindetrærne.

Lindetrær: Lindetrærne i alléen til gravplassen er de originale fra 1700-tallet.

gravlagte. Stenplatene skulle ikke vedlikeholdes, men få lov til å bli merket av tidens tann. Men denne strenge holdningen har blitt lempet på underveis, og ved begravelser nå til dags, så tillates både navn på platene og stell av gravsteder blir vi fortalt. Gravplassen var adskilt i separate områder for menn og kvinner. Helt i tråd med herrnhuternes levesett hvor boligforholdene var delt i brødre- og søsterkor frem til man ble gift.

Lamp har flere anekdoter å fortelle om byens tidligere innbyggere, bl.a. om en danskvennlig byggmesters pek mot den tyske styresmakten i sin tid. Til tross for at den opprinnelige planen var at alle gater skulle ha fritt utsyn mot markene omkring, så gjorde de tyske myndigheter et unntak slik at byggmesteren fikk bygge et staselig hus; under dekke av å bli en brannstasjon. Dette gjorde en forlengelse av hovedgaten

Plakett: En plakett på "Pigekostskolen" viser at Henrik Wergelands søster; Camilla Collett har blitt undervist i Christiansfeld.

Blokkering: Byggmesterens hus blokkerte en videre forlengelse av Nørregade.

(Nørregade) umulig. Byens myndigheter har senere innskjerpet bestemmelsen om at ingen bebyggelse utenfor byen må bli til sjenanse for synsfeltet i forlengelsen av gatenettet.

Langs bygatene er det flere utsalg hvor den tradisjonelle honningkaken serveres.

Denne regnes for Christiansfelds spesialitet med oppskriftstradisjoner fra 1783, og utsalgene tilbyr også smaksprøver på 'Christiansfelds bitter' samt 'Pretorius øl' fra flaske.

Etter omvisningen nøy vi en utsøkt lunch i Kongens Kælder som ligger under de bueførmede kjellertakene i det ærverdige Brødrementetens Hotell som også huser en populær gourmet-restaurant med lange ventelister for bordreservasjoner. Under spaserturen gjennom byen dukket noe nytt og historisk opp nærmest rundt hvert eneste gatehjørne.

Christiansfeld er vel verdt et besøk om man vil besøke en by med en interessant historie, som evner å leve i pakt med sine tradisjoner. Bortsett fra de nevnte honningkakeutsalgene er det ingen påtrengende turistfeller, noe som gjør besøket til et fint avbrett fra mange storbyers stress og mas.

Tekst og foto: Torodd Lie

Bobilspecialisten på Jæren

- Stor innendørs bobilutstilling på Nærbø på Jæren.
- Eget Fiat og Mercedes autorisert bobilverksted.
- 35 min fra Stavanger Lufthavn. Hentetjeneste.

reime&lode™

AUTOMOBILT PÅ JÆREN

Bjorhaugsletta 36, 4365 Nærbø.

Tlf. 52986010 / 46920635/40060166

www.reimeoglode.no, trygve@reimeoglode.no